

Caritas in veritate: comentariu

PS Damian Cornel,
episcop auxiliar al Arhiecezei Romano-Catolice de București

Când enciclica *Rerum novarum* a fost publicată în 1891, nimeni nu se aștepta la comentarii imediate asupra acestui document al lui Leon al XIII-lea, care vorbește despre drepturile și obligațiile muncitorului. La fel s-a întâmplat când în 1931, Papa Pius al XI-lea a publicat *Quadragesimo anno*. Chiar și enciclica din 1967 promulgată de papa Paul al VI-lea, *Populorum progressio*, a trebuit să aștepte două săptămâni pentru primele comentarii.

Astăzi, în era internetului, oamenii așteaptă reacții imediate la documentele papei, iar comentarii catolici, ca de altfel și marile organizații de știri, s-au străduit să ofere comentarii și opinii asupra ultimei enciclice a Papei Benedict al XVI-lea, chiar din prima zi a publicării documentului. Acum, la aproape un an de la publicarea ultimei enciclice a papei, sunt invitat și eu de dumneavoastră să comentez acest document. *Caritas in veritate* este cea de-a treia enciclică a Papei Benedict al XVI-lea, semnată în sărbătoarea Sfinților Petru și Paul și publicată pe data de 7 iulie 2009. La această enciclică mulți se vor referi de acum înainte ca fiind primul document cu caracter social al Papei Benedict al XVI-lea. Încă de la început țin să menționez că nu voi comenta fiecare paragraf în parte, ci mai degrabă voi comenta ideile care mi-au atras o atenție deosebită.

Enciclica insistă asupra învățurii Bisericii cu privire la problemele sociale pornind de la economie până la mediul înconjurător, de la sfințenia vieții umane până la sfințenia și centralitatea familiei creștine, de la distribuirea resurselor până la probleme privind creșterea populației.

Mai mult, o citire atentă a enciclicei îl va conduce pe cititor la concluzia că nu conține nimic nou. Biserica s-a opus întotdeauna avortului și cere să respectăm mediul înconjurător încredințat nouă de către Creator. Ea își va arăta întotdeauna preferința pentru cei săraci și va insista asupra faptului că, creșterea populației nu este o sursă de sărăcie, ci mai degrabă nedistribuirea corectă a resurselor este o problemă capabilă să conducă la sărăcie. Ea va învăța mereu că familia este celula de bază a societății și va insista asupra faptului că libertatea religioasă este esențială pentru omul care se află în căutarea adevărului. Mai mult, Biserica nu va sprijini niciodată în mod direct maniera în care trebuie organizată și condusă societatea. În ultimul paragraf din introducerea, Sfântul Părinte afirmă că „Biserica nu are soluții tehnice de oferit și nu pretinde cătuși de puțin să se amestece în politica statelor.”¹ Totuși, Biserica are o misiune, și anume să caute adevărul și să-l proclame; ea are misiunea, cu alte cuvinte, să-l vestească pe Isus Cristos. Doctrina socială a Bisericii este „moment unic al acestei vestiri: ea este slujirea adevărului care eliberează.”²

Noutatea enciclicei nu stă în aceste observații de mai sus. În această privință, documentul Sfântului Părinte caută să scoată în evidență învățătura neschimbată a Bisericii. În schimb, noutatea constă în prezentarea filozofiei care stă la baza mesajului Bisericii. Acest Papă, filozof și teolog, a fost întotdeauna în căutarea lucrurilor care sunt cele mai importante pentru om. Papa Benedict al XVI-lea insistă asupra faptului că soluțiile practice se află înrădăcinate într-o filozofie solidă. Cu alte cuvinte, practica trebuie să fie înrădăcinată în adevăr. Din această cauză, prima jumătate a cărții sale, *Spiritul Liturghiei* este dedicată esenței Sfintei Liturghii, pentru că dacă cineva nu înțelege natura și scopul cultului, atunci el nu este bine pregătit pentru a răspunde la întrebările practice despre orientarea, gesturile, muzica și limbajul liturgic. În prima lui enciclică, *Deus caritas est*, papa vorbește din nou în prima

¹ PAPA BENEDICT AL XVI-LEA, Enciclica „Caritas in veritate,” nr. 9.

² IBID., nr. 9.

parte despre filozofia iubirii creștine pentru ca apoi să explice cum această iubire se manifestă în acțiunile caritabile ale Bisericii și ale membrilor ei. Insistența lui asupra a ceea ce e cel mai important nu face excepție nici în documentul de față. În introducere, Sfântul Părinte începe investigația lui filozofică prin a insista asupra faptului că doctrina socială a Bisericii trebuie să fie înrădăcinată în caritate și caritatea însăși este înrădăcinată în adevăr.

În mod asemănător, teza documentului se află în titlu, *Caritas in veritate*. În paragraful al doilea, papa explică titlul, care este o inversare a cuvintelor Sfântului Paul *veritas in caritate (adevar în caritate)*, din Scrisoarea către Efeseni.

Sunt conștient de devierile și de golirile de sens la care caritatea a fost supusă și este supusă, cu riscul corespunzător de a o înțelege greșit, de a o exclude din trăirea etică și, în orice caz, de a-i împiedica valorizarea corectă. În domeniul social, juridic, cultural, politic, economic, adică în contextele cele mai expuse acestui pericol, îi este declarată cu ușurință irelevanța de a interpreta și de a conduce responsabilitățile morale. De aici, necesitatea de a uni caritatea cu adevărul nu numai în direcția marcată de sfântul Paul, a lui „*veritas in caritate*” (Ef 4,15), ci și în cealaltă, inversă și complementară, a lui „*Caritas in veritate*”. Adevărul trebuie căutat, găsit și exprimat în „economia” carității, însă la rândul ei caritatea trebuie înțeleasă, valorizată și practică în lumina adevărului. În felul acesta, nu numai că vom aduce o slujire carității, luminată de adevăr, dar vom și contribui la acreditarea adevărului, arătându-i puterea de autentificare și de convingere în viața socială concretă. Acest lucru nu este lipsit de importanță astăzi, într-un context social și cultural care relativizează adevărul, arătându-se adesea indiferent și reticent față de el.³

Mi se pare că acesta este răspunsul cel mai bun dat acelor care vor să dezvolte anumite aspecte ale învățaturii sociale ale Bisericii, ignorând sau negând diferite doctrine ale Bisericii, doctrine care adesea sunt fundamentul învățăturilor sociale. De exemplu, preferința pentru săraci este bazată pe insistența Bisericii asupra demnității vieții umane, principiu care în mod necesar conduce, de asemenea, la împotrivirea Bisericii în ceea ce privește avortul și mijloacele de contracepție artificiale. Învăătura Bisericii nu poate fi divizată și selectată după preferințe, ci trebuie acceptată și aprobată cu umilință în totalitatea ei.

Paragrafele 6 și 7 subliniază două criterii prin care papa vede în mod special „angajarea pentru dezvoltarea unei societăți în curs de globalizare: *dreptatea și binele comun*.”⁴

Primul criteriu privește relația dintre dreptate și caritate:

Caritatea depășește dreptatea, pentru că a iubi înseamnă a dăruia, a oferi altuia din ceea ce este „al meu”; dar nu este niciodată fără dreptate, care cere să i se dea altuia ceea ce este „al său”, ceea ce-i revine potrivit cu ceea ce este și ceea ce face. Nu pot „să dăruiesc” altuia ceea ce este al meu, fără să-i fi dat, în primul rând, ceea ce-i revine conform dreptății.⁵

Al doilea criteriu privește binele comun: „Alături de binele individual există un bine legat de trăirea socială a persoanelor: binele comun. Fiecare creștin este chemat, în maniera lui proprie, conform stării de viață, să lucreze pentru binele comun al omenirii, să-și îndrepte caritatea către omenire. Acest bine comun are și înțeles escatologic când este văzut ca fiind inseparabil de persoana lui Cristos care este cap și trup. „Acțiunea omului pe pământ, atunci când este inspirată și susținută de caritate, contribuie la edificarea acelei *cetăți a lui Dumnezeu* universale, spre care înaintează istoria familiei umane.”⁶

³ IBID., nr. 2.

⁴ IBID., nr. 6.

⁵ IBID., nr. 6.

⁶ IBID., nr. 7.

În paragraful 2, Sfântul Părinte spune despre caritatea în adevăr care „dă adevărată substanță relației personale cu Dumnezeu și cu aproapele; este principiul nu numai al microrelațiilor: raporturi amicale, familiale, de grup mic, ci și al macrorelațiilor: raporturi sociale, economice, politice.”

În primul capitol din *Caritas in veritate*, Sfântul Părinte prezintă enciclica lui Paul al VI-lea ca un model de învățatură socială a Bisericii, dar ne și provoacă să reconsiderăm felul în care trebuie citită enciclica, și anume, în lumina celorlalte scrieri ale lui Paul al VI-lea, dar și în lumina tradiției bogate a întregului corpus de învățături sociale ale Bisericii. „Recitarea enciclicii *Populorum progressio*, la peste patruzeci de ani de la publicare, ne cere să rămânem fideli față de mesajul său de caritate și de adevăr, considerându-l în cadrul magisteriului specific al lui Paul al VI-lea și, în general, în cadrul tradiției doctrinei sociale a Bisericii.”⁷ Vorbind mai clar despre aceasta în paragraful 12, papa spune:

Legătura dintre *Populorum progressio* și Conciliul Vatican II nu reprezintă o ruptură între magisteriul social al lui Paul al VI-lea și cel al pontifilor predecesori lui, dat fiind faptul că și conciliul constituie o aprofundare a acestui magisteriu în continuitatea vieții Bisericii. În acest sens, anumite subîmpărțiri abstracte ale doctrinei sociale a Bisericii, care aplică învățaturii sociale pontificale categorii străine de ea, nu aduc nici o claritate. Nu există două tipuri de doctrină socială, una preconciliară și una postconciliară, diferite între ele, ci o unică învățatură, coerentă și, în același timp, mereu nouă. Este corect să relevăm particularitatea unei enciclice sau a alteia, a învățaturii unui pontif sau a altuia, însă fără a pierde niciodată din vedere coerența întregului corpus doctrinar.⁸

În paragraful 15, papa își asumă el însuși responsabilitatea de a situa învățăturile din *Populorum progressio* în ansamblul învățăturilor papei Paul al VI-lea. Astfel, el face referință, pe scurt, la două enciclice ale acestui papă. Mai întâi *Humanae vitae* și apoi *Evanghelii nuntiandi*. El face referință la *Humanae vitae* nu numai datorită meritelor acestei enciclice, pentru mesajul cu adevărat profetic al ei, deoarece a prezis iminentele boli ale societății care vor duce la o largă acceptare a mijloacelor de contracepție, dar și pentru controversesele pe care le-a născut acest document papal. Sunt aceia care, în mod corect, insistă că trebuie să ascultăm ceea ce Biserica spune în *Populorum progressio*, dar, în mod eronat, susțin că nu trebuie să ascultăm de ceea ce spune *Humanae vitae* cu privire la condamnarea contracepției pentru că este „depășit” și „învechit.” Ori, a pune *Populorum progressio* în ansamblul învățăturilor lui Paul al VI-lea înseamnă să ascultăm și ce spune Biserica prin glasul lui Paul al VI-lea în *Humanae vitae*.

Apoi, *Evanghelii nuntiandi* stabilește legătura dintre evanghelizare și dreptate socială. Papa insistă asupra inseparabilității dintre caritate și evanghelizare. Nimeni nu se poate angaja în activități caritabile fără evanghelizare pentru că astfel ar ignora în activitățile caritabile nevoile spirituale ale celui care primește caritatea. Pe de altă parte, nimeni nu poate să evanghelizeze fără ca în același timp să fie preocupat de nevoile fizice și emotionale ale aceluia care primește evanghelizarea. Să evanghelizezi fără să fii preocupat de nevoile fizice și emoționale ale aceluia care primește evanghelizarea înseamnă să nu fii capabil să-i raspunzi lui Cristos care spune: „Am fost înfometat și tu nu mi-ai dat să mănânc.”

Capitolul al doilea al enciclicii *Caritas in veritate* este o analiză a stării globale a dezvoltării comparată fiind cu starea din timpul lui Paul al VI-lea din *Populorum progressio* și, de asemenea, prezintă provocările cu care se confruntă societatea globală din timpul nostru.

⁷ IBID., nr. 10.

⁸ IBID., nr. 12.

Încă de la începutul capitolului, papa ne avertizează asupra pericolului de a limita dezvoltarea la o simplă problemă de economie. Papa ne avertizează să nu vedem profitul ca un scop în sine.

Profitul este util dacă el, ca mijloc, este orientat spre un scop care să-i furnizeze un sens atât cu privire la modul de producere a lui cât și cu privire la modul de folosire a lui. Obiectivul exclusiv al profitului, dacă este produs rău și fără binele comun ca scop ultim, riscă să distrugă bogăția și să creeze sărăcie.⁹

De asemenea, merită spus că deși multe din problemele subliniate de papa Benedict al XVI-lea în capitolul al doilea sunt aceleași prezentate de Paul al VI-lea, totuși, cu siguranță lumea se găsește astăzi în altă situație decât cea din *Populorum progressio*. În timp ce Paul al VI-lea a prevăzut un anumit grad de globalizare cu care urma să ne confruntăm, cu siguranță el nu a prevăzut gradul în care se manifestă astăzi globalizarea. Una din consecințele globalizării este „că statul se află în situația de a trebui să facă față limitărilor pe care le impune suveranității sale noul context economic, comercial și financiar internațional, caracterizat și de o mobilitate crescândă a capitalurilor financiare și a mijloacelor de producție materiale și imateriale.”¹⁰ Niciun stat nu mai poate pretinde că-și poate rezolva problemele economice în mod izolat. Având acest lucru în vedere, papa a lansat o provocare interesantă:

Astăzi, păstrând ca un lucru prețios și lecția care ne vine din partea crizei economice aflată în desfășurare, care vede *puterile publice* ale statului angajate direct pentru a corecta greșeli și disfuncții, pare mai realistă o *evaluare reînnoită a rolului lor* și a puterii lor, care trebuie reconsiderate și reevaluate cu înțelepciune în așa fel încât să fie în măsură, chiar prin noi modalități de exercitare, să facă față provocărilor lumii de astăzi.¹¹

O altă problema abordată de Sfântul Părinte este cea a necesității creării asociațiilor de muncitori care să apere drepturile muncitorilor, aceasta fiind o învățătură asupra căreia Biserica a insistat și în trecut, dar care astăzi trebuie „onorată mai mult decât ieri, dând, înainte de toate, un răspuns prompt și clarvăzător urgenței de a recurge la noi modalități de cooperare la nivel internațional, precum și local.”¹²

În paragraful 27, papa cheamă națiunile să ajute acele națiuni care nu au acces la nevoile de bază în viață. După ce invită națiunile la o cooperare în acest domeniu, papa pune problema din acest paragraf într-un context mai larg:

Dreptul la alimentație, precum și cel la apă, capătă un rol important pentru dobândirea altor drepturi, începând, înainte de toate, de la dreptul primar la viață. De aceea, este necesar să se maturizeze o conștiință solidară care să considere *alimentația și accesul la apă ca drepturi universale ale tuturor ființelor umane, fără deosebiri și fără discriminări*.¹³

Este greu să nu vedem implicația prezentă aici, și anume, condamnarea eutanasiei. Este crucial să înțelegem că responsabilitatea să dăm de mâncare la cei saraci este înrădăcinată în același principiu filozofic care conduce la respingerea eutanasiei. Este imposibil să adopti o doctrină fără cealaltă.

Implicația subtilă din paragraful 27 devine foarte clară în paragraful 28.

Unul dintre aspectele cele mai evidente ale dezvoltării de astăzi este importanța temei *respectului față de viață*, care nu poate în nici un fel să fie despărțit de

⁹ IBID., nr. 21.

¹⁰ IBID., nr. 24.

¹¹ IBID., nr. 24.

¹² IBID., nr. 25.

¹³ IBID., nr. 27.

problemele referitoare la dezvoltarea popoarelor. E vorba de un aspect care în ultimele timpuri capătă o relevanță tot mai mare, obligându-ne să lărgim conceptele de sărăcie și de subdezvoltare la problemele legate de primirea vieții, mai ales acolo unde ea este împiedicată în diferite moduri.

Nu numai situația de sărăcie provoacă încă în multe regiuni niveluri ridicate de mortalitate infantilă, dar persistă în diferite părți ale lumii practici de control demografic din partea guvernelor, care adesea promovează contracepția și ajung să impună și avortul. În țările mai dezvoltate din punct de vedere economic, legislațiile contrare vieții sunt foarte răspândite și au condiționat de acum practica și obiceiurile, contribuind la răspândirea unei ideologii împotriva natalității; se încearcă adesea să se transmită altor state această mentalitate că și cum ar fi o formă de progres cultural.

Apoi, unele organizații neguvernamentale lucrează activ pentru răspândirea avortului, promovând uneori în țările sărace adoptarea practicii sterilizării, chiar și la femeile inconștiente. Există, de asemenea, suspiciunea întemeiată că uneori înseși ajutoarele date dezvoltării sunt legate cu anumite politici sanitare care implică de fapt impunerea unui control puternic al nașterilor. De asemenea, sunt îngrijorătoare atât legislațiile care prevăd eutanasia cât și presiunile grupurilor naționale și internaționale care revendică recunoașterea ei juridică.¹⁴

*„Deschiderea spre viață este în centrul adevăratei dezvoltări,”*¹⁵ concludă papa în incheierea paragrafului 28.

După dreptul la viață, papa scoate în evidență un alt drept fundamental pentru dezvoltare și anume dreptul la libertate religioasă. În timp ce mulți se vor alătura Sfântului Părinte în condamnarea terorismului motivat de către fundamentalism, cred că o amenințare mai subtilă a libertății religioase o constituie „promovarea programată a indiferenței religioase sau a ateismului practic din partea multor țări.

În paragraful 30, Papa Benedict XVI începe chemarea lui la integrarea diferitelor forme de cunoaștere umană pentru a rezolva problemele sociale ale modernității. Această chemare a fost făcută mult mai publică și într-un mod mai specific în discursul de la Regensburg. Deoarece dezvoltarea trebuie să includă întreaga persoană, noi avem nevoie să avem în fața ochilor, atunci când vorbim despre dezvoltare, întreaga persoană umană. „Știința umană este insuficientă și concluziile științelor nu vor putea indica singure, calea spre dezvoltarea integrală a omului.”¹⁶

Dupa ce prezintă fondul istoric și filozofic, precum și evaluarea stării de dezvoltare a lumii moderne, papa începe în capitolul al treilea să învețe ceea ce ar trebui făcut. El îi învață pe creștini cum ar trebui ei să acționeze atât în sfera economică, dar și în cea politică.

La începutul acestui capitol, papa scoate în relief două idei strâns legate între ele. Pe de o parte, papa insistă că criza economică cu care se confruntă lumea de astăzi este rezultatul păcatului. Aceasta este în concordanță cu observațiile papei, despre care am vorbit mai sus, că nicio instituție nu poate să rezolve singură criza economică și politică. Aceasta pentru că criza este rezultatul acțiunilor păcătoase, în cele mai multe cazuri avariția și mândria, comise de anumiți bărbați și femei. Deoarece nicio instituție nu poate stârpi păcatul, rezultă că nicio

¹⁴ IBID., nr. 28.

¹⁵ IBID., nr. 28.

¹⁶ IBID., nr. 30.

instituție nu poate rezolva problema dezvoltării. În schimb, soluția trebuie căutată la nivelul persoanei. Ca răspuns la rădăcina cauzei problemelor – păcatul – papa oferă personalismul predecesorului său, papa Ioan Paul al II-lea, a persoanei ca dar, ca singurul răspuns posibil. „Dezvoltarea economică, socială și politică are nevoie, dacă vrea să fie autentic umană, să facă loc *principiului de gratuitate* ca expresie de fraternitate.”¹⁷ Afirmând legătura dintre dar și dezvoltare, papa reliefează paragraful 24 din *Gaudium et spes*: „Omul, care este singura creatură de pe pământ pe care Dumnezeu a voit-o pentru el însuși, nu poate să fie în întregime el însuși decât printr-un dar sincer de sine însuși.”¹⁸

Un alt aspect din acest capitol care mi-a atras atenția în mod special este cel legat de globalizare. Papa insistă ca să vedem globalizarea nu numai ca un fenomen economic dar și ca unul filozofic.

Dacă se citește în mod determinist globalizarea, se pierd criteriile pentru a o evalua și a o orienta. Ea este o realitate umană și poate să aibă drept explicație diferite orientări culturale față de care trebuie procedat cu discernământ. Adevărul globalizării ca proces și criteriul său etic fundamental sunt date de unitatea familiei umane și de dezvoltarea să în bine. Deci trebuie să ne angajăm neîncetat pentru *a favoriza o orientare culturală personalistă și comunitară a procesului de integrare planetară, deschisă spre transcendență*.¹⁹

Procesul de globalizare nu este nici bun, nici rău. Dacă procesul este bine înțeles și este direcționat în mod etic, el poate conduce la o colaborare nemaivăzută înainte, această colaborare putând duce la eradicarea sărăciei. Pe de altă parte, dacă nu este înțeleasă și nu este bine direcționată, poate duce la o criză globală.

În capitolul al patrulea, papa vorbește despre problema creșterii globale a populației. „E vorba de un aspect foarte important al adevăratei dezvoltări, deoarece se referă la valorile vieții și familiei la care nu se poate renunța.”²⁰ Nu este ceva neobișnuit să auzi că lumea devine suprapopulată și că suprapopularea este sursa sărăciei și a discrepantei economice. Sfântul Părinte nu vede asta doar ca o greșală gravă, dar vede această mentalitate ca fiind sursa multor probleme economice.

A considera creșterea populației ca primă cauză a subdezvoltării este incorect, chiar și din punct de vedere economic: e suficient să ne gândim, pe de o parte, la scăderea semnificativă a mortalității infantile și la prelungirea mediei de viață care există în țările dezvoltate din punct de vedere economic; pe de altă parte, la semnele de criză care se pot observa în societățile în care există o scădere îngrijorătoare a natalității.²¹

Adevărata problemă este aceasta: există riscul ca numărul de copii născuți să nu fie suficient de mare să ajute populația în vârstă. Din punct de vedere pur economic, dacă rata nașterilor continuă să scadă, nu vor fi suficienți muncitori să-i ajute pe cei în vîrstă, nu va exista forță de muncă suficientă.

Deschiderea responsabilă din punct de vedere moral față de viață este o bogăție socială și economică. Națiuni mari au putut să iasă din mizerie și datorită numărului mare și a capacităților locuitorilor lor. Dimpotrivă, națiuni odinioară înfloritoare cunosc acum o fază de nesiguranță și în unele cazuri de declin tocmai din cauza natalității scăzute, problemă crucială pentru societățile cu nivel de trai avansat. În această perspectivă, statele sunt chemate să

¹⁷ IBID., nr. 34.

¹⁸ GS nr.24.

¹⁹ PAPA BENEDICT AL XVI-LEA , Enciclica „Caritas in veritate,” nr. 42.

²⁰ IBID., nr. 44.

²¹ IBID., nr. 44.

*propună politici care să promoveze centralitatea și integritatea familiei, întemeiată pe căsătoria dintre un bărbat și o femeie, celula primă și vitală a societății, luând asupra lor și problemele sale economice și fiscale, respectând natura sa relațională.*²²

Pe lângă menținerea unei atitudini în favoarea nașterilor, enciclica cheamă de asemenea statele să ajute căsătoria și familiile în loc să ajute politicile împotriva nașterilor.

Un alt aspect care mi-a atras atenția în acest capitol și cred că el constituie noutatea acestei enciclice, este situarea problemei eticilor cu privire la mediul înconjurător într-un context mai larg care privește demnitatea persoanei umane. Este bine să-l citez aici pe Sfântul Părinte care spune:

Este necesar să existe ceva ca o ecologie a omului, înțeleasă în mod corect. De fapt, degradarea naturii este strâns legată de cultura care modelează conviețuirea umană: *atunci când „ecologia umană” este respectată în cadrul societății, și ecologia ambientală trage folos din aceasta.* După cum virtuțile umane sunt comunicante între ele, așa încât slăbirea uneia expune la risc și pe celelalte, tot așa sistemul ecologic se sprijină pe respectarea unui proiect care se referă fie la conviețuirea sănătoasă în societate, fie la raportul bun cu natura. Pentru a proteja natura nu este suficient să se intervină cu sporiri sau reduceri economice și nici nu e suficientă o instruire adecvată. Acestea sunt instrumente importante, dar *problema decisivă este ținuta morală globală a societății.* Dacă nu se respectă dreptul la viață și la moartea naturală, dacă se face artificială conceperea și nașterea omului, dacă se sacrifică embrioni umani pentru cercetare, conștiința comună ajunge să piardă conceptul de ecologie umană și, odată cu el, pe cel de ecologie ambientală. Obligațiile pe care le avem față de ambient se leagă cu obligațiile pe care le avem față de persoană considerată în ea însăși și în relație cu ceilalți. Nu se pot pretinde unele și să fie călcate în picioare celelalte. Aceasta este o gravă antinomie a mentalității și a practicii de astăzi, care slăbește persoana, tulbură ambientul și dăunează societății.²³

Capitolul al cincilea al enciclicei având ca temă colaborarea familiei umane, prezintă învățătura Bisericii schițată într-un mod tradițional. Întrucât unele teme deja prezentate sunt reluate în acest capitol, cum ar fi globalizarea și sărăcia, n-am să mă opresc să comentez acest capitol, ci v-aș invita pe dumneavoastră să-l parcurgeți.

În capitolul al șaselea, papa prezintă o tensiune foarte profundă între a vedea persoana umană ca dezvoltatoare de sine și ca ceva dat *a priori*. De exemplu, într-un loc Sfântul Părinte spune, „Persoana umană prin natura sa este în mod dinamic îndreptată spre propria dezvoltare,”²⁴ în timp ce într-un alt loc spune, “Nimeni nu plăsmuiește propria conștiință în mod arbitrar, ci toți construiesc propriul "eu" pe baza unui "sine" care ne-a fost dat.”²⁵ Departe de a se contrazice, acești doi piloni ai personalismului sunt necesari pentru înțelegerea învățăturii Bisericii cu privire la libertate și conștiința. Simpla menționare a acestor două aspecte indica faptul că Sfântul Părinte vede două erori aflate în conflict în gândirea modernă. Prima este că persoana umană este numai un automat finit, produsul interacțiunii deterministice a energiilor și chimiei, o concluzie care, în ciuda experienței comune a persoanei umane, spune că nu există libertate. Conform acestui punct de vedere, individul nu joacă niciun rol în dezvoltarea lui. La acest punct de vedere papa răspunde cu prima lui afirmație că noi suntem implicați activ în dezvoltarea noastră proprie. Al doilea punct de vedere (a doua eroare) este că libertatea este abilitatea de a alege între contrarii.

²² IBID., nr. 44.

²³ IBID., nr. 51.

²⁴ IBID., nr. 68.

²⁵ IBID., nr. 68.

Conform acestui punct de vedere, conștiința e o problemă de preferință a persoanei, iar individul este văzut ca fiind creator și generator de sine. Acestui punct de vedere, papa îi răspunde că noi suntem dar și nu creatori de sine.²⁶ Ambele puncte de vedere, de fapt, gresesc prin faptul că nu văd persoana umană ca dar de la Dumnezeu; ambele greșesc prin neînțelegerea gratuității.

În concluzia la această enciclică, papa face un rezumat la ceea ce a spus în cele 77 de paragrafe ale enciclicei, oferind o critică la umanismul secular și face un apel la un umanism autentic creștin. Apoi, papa ne încredințează ocrotirii Maicii Domnului. Cred că nu pot să închei mai bine aceste gânduri ale mele cu privire la aceasta enciclică decât citindu-l pe Sfântul Părinte:

Fără Dumnezeu omul nu știe unde să meargă și nu reușește nici să înțeleagă cine este el. În fața problemelor enorme ale dezvoltării popoarelor care aproape ne duc la descurajare și la cedare, ne vine în ajutor cuvântul Domnului Isus Cristos care ne face conștienți: "Fără mine nimic nu puteți face" (*În* 15,5) și ne încurajează: "Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul lumii" (*Mt* 28,20). În fața imensității muncii care trebuie făcută, suntem susținuți de credința în prezența lui Dumnezeu alături de cei care se unesc în numele lui și lucrează pentru dreptate. Paul al VI-lea ne-a amintit în *Populorum progressio* că omul nu este în măsură să gestioneze singur propriul progres, pentru că nu poate să întemeieze de la sine un adevărat umanism. Numai dacă ne gândim că suntem chemați ca indivizi în parte și în calitate de comunitate să facem parte din familia lui Dumnezeu ca fii ai săi, vom fi capabili și să producem o nouă gândire și să exprimăm noi energii în slujba unui adevărat umanism integral.²⁷

²⁶ Vezi Papa Benedict XVI, Enciclica "Caritas in veritate," nr. 68.

²⁷ IBID., nr. 78.